

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
oraz Wojskowej Służby Polek
87-100 Toruń, ul. Podmurna 93, tel. 0048 56 65 22 186
e-mail: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl

poprzedni nr K. 745/1758

W 104

Krysztyna Ciechanowska

80-506 Gdańsk

Starogard Gd.
ZHP JOW Gr. Pom. - AK
+ Szwedowska Bronisława

YK: 745/1758 Pom.

**SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI**

Szwedowska Bronisława

T: X - 745/1758 Pom.

*Stowarzyszenie Gd. Z. H. P. D. W. G. P.
- AD*

I./1. Relacja *k. 3 s. 1-3*

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora —

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora —

II. Materiały uzupełniające relację *k. 2 s. 1-3*

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —

III./5. Inne ... —

IV. Korespondencja —

.....

.....

.....

V. Nazwiskowe karty informacyjne *k. 3*

VI. Fotografie *dział ikonografii*

II. Relacja Szwedowska Bromista:

1. Relacja o działalności Bromistawej Szwedowskiej z autorstwa Gryżyny Ciechanowskiej, mpis kserokop. k. 3 s. 1-3

Krystyna Ciechałowska

80-506 Gdańsk

Wpłynęło dnia 16.07.98.
L.dz. 14 PL/SL / 98

F.

1

śledzimy egz.

Szwedowska Bronisława

(1914-1996) uczestniczka ruchu oporu TOW „Gryf Pomorski”, Armii Krajowej. Harcmistrz ZHP

Urodzona 31.03.1914 roku w Zblewie, ówczesny powiat Starogard. W latach dwudziestych rodzice przenieśli się do Starogardu. W Starogardzie rozpoczęła naukę w szkole podstawowej. B. Szwedowska kontynuowała naukę w szkole wydziałowej. Do 1939 r. pracowała jako sekretarka w Biurze Parafialnym parafii rzymsko-katolickiej św. Mateusza u ks. prałata Szumczewa.

Oprócz pracy zawodowej zajmowała się pracą społeczną. – uczestniczyła w założeniu w Starogardzie II Drużyny Harcerek im. „Emilii Plater” 01.03.1931 r. W 1939 r organizowała szkolenie sanitarne i obrony przeciwlotniczej dla harcerek i okolicznej ludności. W przededniu II wojny światowej skierowana została do pracy w utworzonym szpitalu polowym przy ul. Sobieskiego w Starogardzie. Aktywnie i nieprzerwanie udzielała się w pracy społecznej do 1 września 1939 r.

Podczas okupacji pracowała w firmie budowlanej „Ritter” w Starogardzie jako pomoc biurowa. Tam pracowała razem z Alfonsem Kwiczorem, pseud. „Czarny”, „Jeremi”, oraz Kulas, przed jego pobytem w lesie.

Od pierwszego dnia okupacji II poza-szkolna żeńska drużyna harcerska im. „Emilii Plater” zakończyła swą oficjalną działalność, lecz nie przerwały swej pracy harcerki. Utworzyły one dwie nieformalne grupy konspiracyjne pod nazwą „Czarownice” i „Leśne duszki” Bronisława Szwedowska działała razem z dwiema siostrami Kowalskimi Jadwigą i Heleną (Nowacka), Adą Rutkiewicz, Kazimierą Lanżanką, Magdaleną Bablińską, Agnieszka Böhuke, E.Domska w grupie „Czarownic”. Działalność swą rozpoczęły od niesienia pomocy tej części ludności polskiej, która w wyniku działań okupanta znalazła się w szczególnie trudnej sytuacji materialnej. Pomagały opuszczonym dzieciom (po aresztowaniu rodziców) oddając je pod

2

opiekę najbliższej rodzinie. **Poszukiwały opuszczone dzieci przez aresztowanych rodziców a następnie oddawanie ich najbliższej rodzinie** Przechowywały osoby poszukiwane przez Niemców, starały się również dla nich o dokumenty legalizacyjne na wyjazd do centralnej Polski, udzielały pomocy ludziom wyrzuconym z mieszkań. W grudniu 1939 r organizowały przerzut dzieci, szczególnie małych osadzonych razem z rodzicami w obozie, w starym zamku, w Gniewie, by następnie przekazać je ich krewnym.

Poza opieką społeczną współorganizowała prace kulturalno-oświatową dla młodzieży harcerskiej, która zbierała się w mieszkaniach prywatnych - czytała wiersze, śpiewała piosenki, czcząc tą drogą rocznicowe patriotyczne święta. W ten sposób pogłębiano świadomość narodową i umacniać patriotyzm wśród młodzieży polskiej.

B. Szwedowska była autorką wierszy. W kwietniu 1943 roku poniższy utwór napisała do gazetki konspiracyjnej „Świt” – czy ukazał się, nigdy się nie dowiedziała.

Czy świta już ?

Czy świta już wolności dzień ?

Dzień nowej wiosny, wśród świata burz,

O Boże nasz – niedolę zmień

I daj nam odblask wchodzących zórz !

Czy nadszedł już niewoli kres

Wśród huku dział i obcych pól,

O Boże nasz – Ty jeden wiesz,

Więc ukoj znój i serca ból.

Czy orzeł nasz kajdany z nóg

Zrzuci i wolny popłynie w dal ?

By wrócić znów w ojczysty próg ...

Rozwinąć skrzydła wśród polskich hal

Czy już niewoli męczeńskie dnie

Konają pośród wiosennych klas ?

O Boże nasz – niech dzieci Twe

Uproszą wreszcie, by nadszedł czas ...

Gdy wolni pójdziem do świątyni Twych

I ze łzą w oku popłynie pieśń,

Która wspomnienie chwil, ciężkich złych

Rozproszy ... i stłumi niewoli pieśń.

Gdy do nas dojdzie wolności zew
 I w proch się zmieni obce panowanie
 A z piersi naszych zabrzmie znów śpiew
 „Ojczyznę wolna pobłogosław Panie !”

Pomagała w różny sposób jeńcom angielskim, radzieckim i włoskim przebywającym w 3 obozach jenieckich. Organizowała ciepłą odzież, żywność i lekarstwa. Przez cały okres wojny wysyłała łącznie ze swoimi koleżankami paczki polskim jeńcom osadzonym w oflagach i stalagach, m.in. do Stalagu II D Stargard, Oflagu II E Neubrandenburg. Dużej pomoc udzielał pracownik miejscowej poczty pan Kłos, który przyjmował każdą paczkę, bez kontroli i dopuszczał jej wagę ponad urzędniczą normę, czego nie czynił żaden inny urzędnik.

Współpracowała z oddziałem partyzantów „Gryfa Pomorskiego” dostarczając broń i amunicję. W mieszkaniu Szwedowskich bywał Szalewski Jan (pseud. „Soból”, „Szpak”). Sama nigdy nie ujawniła swej przynależności do żadnej organizacji konspiracyjnej, niemniej można przypuszczać iż była członkiem Związku Jaszczurczego lub jego harcerstwa.

Po wyzwoleniu spod okupacji niemieckiej natychmiast włączyła się do odbudowy harcerstwa na terenie Starogardu. W 1946 roku podjęła pracę zawodową w Zakładach Młynarskich (dawniej Wichert) w Starogardzie jako pracownik administracyjny, gdzie pracowała do przejścia na emeryturę. Poza pracą zawodową aktywnie pracowała społecznie -kontynuowała pracę w Związku Harcerstwa Polskiego.

Zmarła 06 października 1996 roku, pochowana w Starogardzie..

Rel. Krystyna Ciechanowska , w zb. K. Ciechanowskiego;, Kronika II drużyny Harcerzek im. Emilii Plater; Konspiracyjna działalność w zakresie opieki społecznej na Pomorzu w czasie okupacji hitlerowskiej (w) Universitas Gedanesis Nr3/1989 s.99-100;

11. Materiały uzupełniające relacje:

1. R. Szwoch, Bronisława Sewedowska,
brak źródła, oryg. k. 1 s. 1-2

2. Ciechanowska E., Stow. biograficzny
konspiracji pomorskiej 1939-1945,
pod red. Zakrewskiej A. i Zawackiej E,
Toruń 1998, z. 4, s. 157-158, kserokop. k. 1 s. 3

WSPÓŁTWORZYLI HISTORIĘ MIASTA

Bronisława Szwedowska

(1914 - 1996)

Wrzesień skłania do refleksji. Na kartach historii naszego miasta nie brak osób, których właśnie w tym czasie wspomnieć należy, ponieważ w tym okresie tragicznych dla Narodu zdarzeń dziejowych zdali pięknie egzamin z patriotycznego obowiązku Polaka. Nazwiska te pojawiały się niejednokrotnie w chwale uroczystych obchodów, ale są wciąż i takie, które nadal czekają na swój czas. Nie mogą zostać w zapomnieniu. Spróbujmy przypomnieć jedną z takich postaci. Jest nią śp. Bronisława Szwedowska – harcmistrzyni, członek „Gryfa Pomorskiego” i żołnierz AK Obwodu Starogard.

Urodziła się na Kociewiu w marcu 1914 roku. Z rodzinnego Zblewa jej rodzina przeniosła się niebawem do Starogardu i tutaj Bronisława kontynuowała naukę – ukończyła szkołę powszechną i wydziałową. Takie przygotowanie pomogło jej podjąć pracę biurową. Temperament młodej dziewczyny i jej społecznikowska pasja bardzo szybko skłoniły ją do wszczęcia szerszej działalności. Takim polem wdzięcznej aktywności społeczno-patriotycznej było przedwojenne harcerstwo, które rozwijało się prężnie w Starogardzie w tym okresie. Cieszyło się uznaniem i szacunkiem z uwagi na wzniosłe cele i surowe wzorce etyczne wpisane do prawa harcerskiego. Bronisława Szwedowska w 1931 roku aktywnie uczestniczyła w tworzeniu II Drużyny Harcerek im. Emilii Plater. Pracowała jednocześnie jako sekretarka w biurze parafialnym kościoła św. Mateusza, blisko współpracując z ks. Szumanem w rozwiązywaniu różnych spraw, z którymi parafianie zgłaszali się do swego proboszcza. Najczęściej chodziło w nich o pomoc materialną.

W atmosferze zbliżającej się wojny, jako głęboko zaangażowana harcerka, Bronisława podjęła się organizowania akcji szkoleniowej w zakresie pomocy sanitarnej i obrony przeciwlotniczej w mieście, zaś jako przeszkolona pomoc fachowa została skierowana do pracy w tymczasowym szpitalu polowym w Starogardzie.

Okres wojny i okupacji stanowił dla niej szczególne wyzwanie. Praca w biurze firmy budowlanej „Ritter” uchroniła ją przed wywózką, jednocześnie umożliwiła nawiązanie kontaktów z ruchem oporu. Już od pierwszych tygodni okupacji nie zostawała bezczynna, ale wraz z koleżankami z harcerstwa stworzyła konspiracyjną grupę w celu niesienia pomocy ludności polskiej i jeńcom internowanym w Starogardzie. Głównie skupiała się ona na objęciu pomocą materialną tych rodzin, które

z racji wojny znalazły się w najtrudniejszym położeniu, ukrywaniu osób poszukiwanych przez okupanta, dostarczaniu „lewych” dokumentów na przejazd do Generalnej Guberni. Przez cały okres wojny organizowała wysyłkę paczek do jeńców osadzonych w różnych obozach, jednocześnie kierowała akcją stałej opieki nad jeńcami angielskimi, sowieckimi i włoskimi na terenie miasta. Osobnym polem jej działania była praca oświatowa, cenna z uwagi na udaremnienie przez Niemców możliwości kształcenia się po polsku.

Bronisława Szwedowska od młodości wykazywała zainteresowania poetyckie, które w okresie wojny zaowocowały powstaniem szeregu wierszy o wybitnie patriotycznym charakterze. Trafiały one do prasy konspiracyjnej, ale głównie krążyły pośród bliskich i wtaajemniczonych w jej działalność.

Pod wrażeniem prowadzonych od jesieni 1939 roku na masową skalę zbrodni hitlerowskich w Szpęgawsku napisała wówczas w wierszu: *Znowu dziesiątki najlepszych synów w grobie masowym swe kości złożą. Bez trumny, krzyża i bez wawrzynów, spoczną po mękach Dzieci Pomorza.* W swej amatorskiej z natury poezji autorka umieściła także strofy tchnące nadzieją na wolność, jak w utworze z 1940 r. pt. „Sen” zakończonym słowami: *Ale przyjdą jeszcze dni, gdy się ziszczą nasze sny. Orzeł Biały ku nam spłynie, biel z czerwienią w dal rozwinie.* Pierwszą po wojnie Wielkanoc powitała wierszem, w którym wyznaje: *Dzień wspaniały, upragniony, skruszył niewolnicze pęta, więc niech dzwonią wszystkie dzwony: Zmartwychwstała Polska święta.*

Z tą samą radością po wojnie włączyła się w odbudowę harcerstwa starogardzkiego i działała w ZHP, pracując zawodowo w administracji miejscowych Zakładów Młynarskich aż do emerytury. Pozostała do końca osobą skromną, niechętnie przyznającą się do swoich zasług i konspiracyjnej przeszłości. Zmarła w październiku 1996 r. w Starogardzie i spoczęła na tutejszym „nowym” cmentarzu.

R. Szwoch

Szwedowska Bronisława (1914-1966) harcmistrzyni, członkini TOW „Gryf Pomorski”, żołnierz Obw. AK Starogard.

Urodzona 31 III 1914 r. w Zblewie, pow. Starogard. Po przeniesieniu się rodziny do Starogardu ukończyła tu szkołę powszechną, następnie szkołę wydziałową. Do 1939 r. pracowała jako sekretarka w Biurze Parafialnym parafii rzymsko-katolickiej św. Mateusza. Do 1 IX 1939 r. zajmowała się też pracą społeczną. W 1931 r. uczestniczyła w założeniu w Starogardzie II Drużyny Harcerek im. Emilii Plater. W 1939 r. organizowała szkolenie sanitarne i obrony przeciwlotniczej dla harcerek i okolicznej ludności. W przededniu wojny skierowana została do pracy w utworzonym szpitalu polowym przy ul. Sobieskiego w Starogardzie. Podczas okupacji pracowała w firmie budowlanej „Ritter” w Starogardzie jako pomoc biurowa, razem z Alfonsem Kwiczorem ps. „Czarny”, „Jeremi”, późniejszym dowódcą grupy partyzanckiej.

3

Od pierwszych dni okupacji działała w II pozaszkolnej Drużynie Harcerskiej im. Emilii Plater w grupie konspiracyjnej pod nazwą „Czarownice” razem z dwiema siostrami Jadwigą i Heleną Kowalskimi, Adą Rutkiewicz, Kazimierą Lanżanką, Magdaleną Bablińską, Agnieszką Böhnke i E. Domską. Działalność swą rozpoczęły od niesienia pomocy tej części ludności polskiej, która w wyniku działań okupanta znalazła się

Słov. biograficzny konspiracji pomorskiej 157

1939-1945, Toruń 1998, s. 4

w szczególnie trudnej sytuacji materialnej. Pomagały opuszczonym dzieciom (po aresztowaniu rodziców) oddając je pod opiekę odszukanej najbliższej rodziny. W grudniu 1939 r. organizowały przerzut dzieci, szczególnie małych, osadzonych razem z rodzicami w obozie w starym zamku w Gniewie, by następnie przekazać je krewnym. Przechowywały osoby poszukiwane przez Niemców, starały się również dla nich o dokumenty legalizacyjne na wyjazd do GG, udzielały pomocy ludziom wyrzuconym z mieszkań. Poza opieką społeczną współorganizowała pracę kulturalno-oświatową dla młodzieży harcerskiej, która zbierała się w mieszkaniach prywatnych czytając wiersze, śpiewając piosenki dla uczczenia rocznic świąt patriotycznych. Sama była również autorką kilkunastu wierszy, z których jeden p.t. „Czy świta już”, napisany w kwietniu 1943 r. przekazała do gazetki konspiracyjnej „Świt”. Pomagała jeńcom angielskim, radzieckim i włoskim, przebywającym w 3 obozach jenieckich, organizując ciepłą odzież, żywność i lekarstwa. Przez cały okres wojny wysyłała łącznie ze swoimi koleżankami paczki polskim jeńcom osadzonym w oflagach i stalagach, m.in. do Stalagu II Stargard, Oflagu II E Neubrandenburg. (Pomagał im pracownik miejscowej poczty – Kłos, który przyjmował paczki bez kontroli i dopuszczał wagę ponad urzędniczą normę, czego nie czynił żaden z innych urzędników). Współpracowała z oddziałem partyzantów „Gryfa Pomorskiego”, przenosząc broń i amunicję. W mieszkaniu Szwedowskich bywał Jan Szalewski ps. „Soból”, „Szpak” – dca oddziału part. Sama nigdy nie ujawniła swojej przynależności do organizacji konspiracyjnej, niemniej można przypuszczać, iż była członkiem Związku Jaszczurczego.

Po wyzwoleniu spod okupacji niemieckiej natychmiast włączyła się do odbudowy harcerstwa na terenie Starogardu. W 1946 r. podjęła pracę zawodową w Zakładach Młynarskich (dawniej Wichert) w Starogardzie jako pracownik administracyjny, gdzie pracowała do przejścia na emeryturę. Poza pracą zawodową aktywnie pracowała społecznie – kontynuowała pracę w Związku Harcerstwa Polskiego.

Zmarła 6 X 1966 r., pochowana w Starogardzie.

AP AK, Kartoteka Insp. Tezew; C i e c h a n o w s k a K., *Konspiracyjna działalność w zakresie opieki społecznej na Pomorzu w czasie okupacji hitlerowskiej*, Universitas Gedanensis 1989 nr 3, s. 99-100; C i e c h a n o w s k i K., *Kobiety pomorskie w walce*, Pomorze 1975 nr 4; Kronika II Drużyny Harcerek im. Emilii Plater (w zbiorach Ciechanowskiego K.); M i l e w s k i J., *Kociewie w latach okupacji 1939-1945*, Warszawa 1977; T e n z e, *Męczeństwo i walka kobiet kociewskich 1939-1945*, Starogard Gdański 1986, s. 19.

Krystyna Ciechanowska

J: K-745/1758 Pom. Staro gend

Sawedowska Brmińska

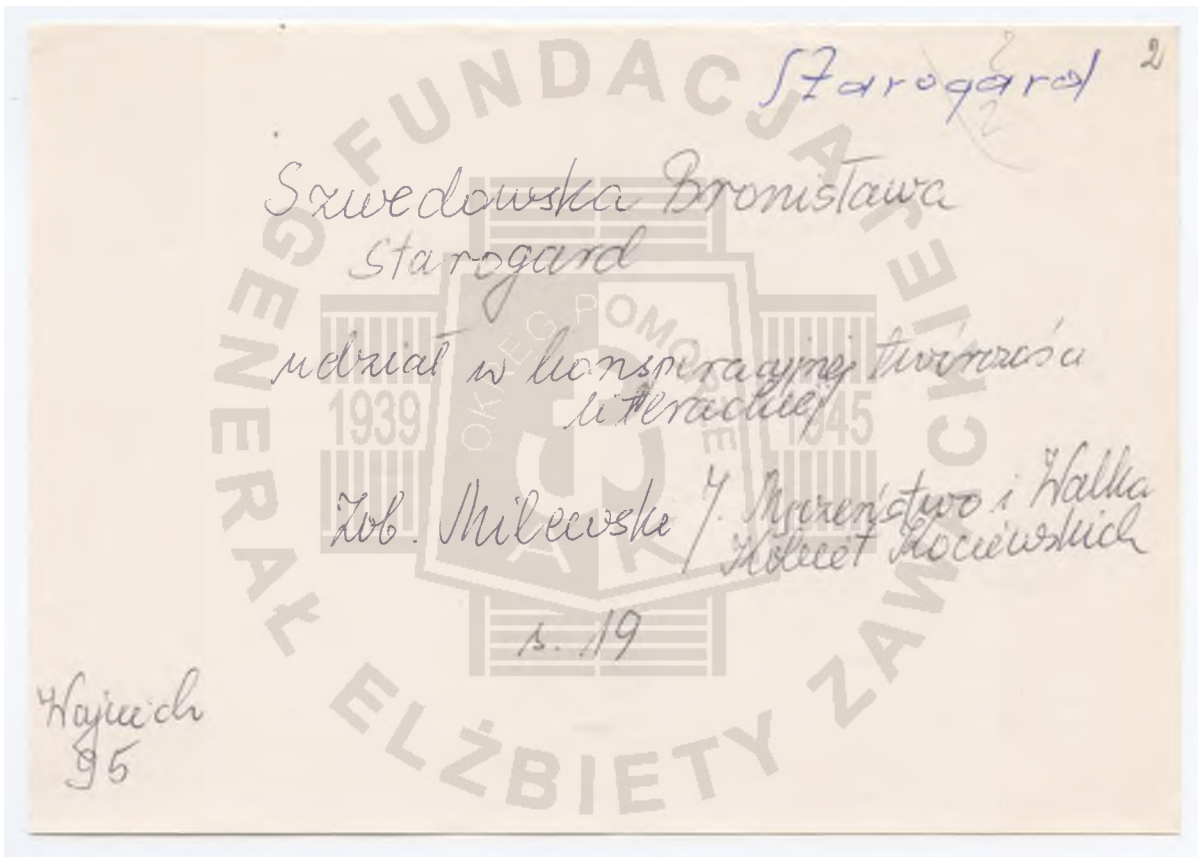
✓ Starty informacyjne

K.3

1	2	3	literatki 1 Stawogard
4	Szwedowska Bronisława	5	
6		7	
8		9	
10	z (Kocięwo)	11	
12	Milewski Józef: „Kocięwo w latach okupacji hitlerowskiej 39-45”		

St 145 B. Jz. G. harcerka, ujęta w literaturze utworów patriotycznych w okresie okupacji, wśród wielu autorów Kocięwa ^{trępczość} Jz. B. zastępuje na strzałenie.

Wz-ka bibl. K. Cichanowski: Kobiety pomastkie w walce (Pom nr 9, 1975)

SZWEDOWSKA Bronisława

'Gryf Pomorski'
Stargard

3

Urodz. 31. II. 1911 r. o. Dobre, pow. Stargard.
Członkini Tow. "Gryf Pomorski" założenia
Obw. HK Stargard.

Zob. Str. 310-311. Dziej. Pomorskiej, t. 4, s. 154
Dziad. "Archivum Pomorskie HK".
Tom III, 1998 r.

W. D. 2001

Szwedowska Bronistawa

ZESKANOWANE

